

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

УДК:37.015.31:[17.023.36:82]-053.67

В. А. ПАПУШИНА

papushyna@rambler.ru

кандидат філологічних наук, доцент,
Хмельницький національний університет

ОСНОВНИ ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ВНЗ

Задля успішного формування естетичної культури студентів запропоновано такі етапи роботи: діагностико-мотиваційний, когнітивно-лінгвокультурний, особистісно зорієнтований, діяльнісно-практичний. Розкрито методику вивчення базових естетичних знань та інтересів студентів, їх актуалізацію та наступний цілеспрямований розвиток через практичну діяльність. Розглянуто особистісно зорієнтовану роботу, самостійні й творчі види діяльності, інші новітні методи і методики формування лінгвокультурних та мистецтвознавчих знань у роботі з літературними текстами як в аудиторний, так і позааудиторний час, які доцільно використовувати на кожному з названих етапів. Встановлено, що створені в руслі акцентування на естетичні знання посібник та методичні матеріали спрямовують діяльність студентів, орієнтують у вивченні літератури в комплексі з іншими видами мистецтв.

Ключові слова: естетична культура, діагностико-мотиваційний, когнітивно-лінгвокультурний, особистісно зорієнтований, діяльнісно-практичний етапи.

В. А. ПАПУШИНА

papushyna@rambler.ru

кандидат филологических наук, доцент,
Хмельницкий национальный университет

ОСНОВНЫЕ ЭТАПЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЭСТЕТИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ СТУДЕНТОВ ВНЗ

Для успешного формирования эстетической культуры студентов предложены такие этапы работы: диагностико-мотивационный, когнитивно-лингвокультурный, личностно ориентированный, деятельно-практический. Раскрыто методику изучения базовых эстетических знаний и интересов студентов, их актуализацию и последующее целенаправленное развитие через практическую деятельность. Рассмотрены личностно ориентированная работа, самостоятельные и творческие виды деятельности и другие новаторские методы и методики формирования лингвокультурных и искусствоведческих знаний в работе с литературными текстами как в аудиторное, так и внеаудиторное время, которые целесообразно использовать на каждом из названных этапов. Отмечено, что созданные в русле акцентирования на эстетические знания пособие и методические материалы направляют деятельность студентов, ориентируют на изучение литературы в комплексе с другими видами искусства.

Ключевые слова: эстетическая культура, диагностико-мотивационный, когнитивно-лингвокультурный, личностно ориентированный, деятельно-практический этапы.

V. PAPUSHYNA

papushyna@rambler.ru

PhD (Candidate of Philological Sciences), Associate Professor,
Khmelnytsky National University

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

**THE MAJOR STAGES OF THE FORMATION OF STUDENTS'
AESTHETIC CULTURE**

For successful formation of aesthetic culture of students, the author of the article suggests the following stages of work: diagnostic and motivational, cognitive linguocultural, personality-oriented, activity-practical. There have been shown the methods of studying the basic aesthetic knowledge and interests of students, their next task-oriented development in practice. The article deals with personality-oriented activities, self-inclusive and creative forms of activities and other innovative methods of the development of linguocultural and art knowledge while working with literary texts during class and extracurricular hours, their judicious usage at all above mentioned stages. It has been determined that the textbook and methodical manuals created in the course of emphasis on aesthetic knowledge direct students' activity and give clues in studying literature together with other art forms.

Keywords: *aesthetic culture, diagnostic and motivational, cognitive linguocultural, personality-oriented, activity-practical stages.*

Формування естетичної культури студентів вищих навчальних закладів (ВНЗ) – складний, цілеспрямований і багатогранний процес, що повинен бути чітко структурованим і наповненим глибоким змістом. Цю складну педагогічну проблему вирішували фахівці різних галузей науки: філософії (Г. П. Васянович, А. А. Герасимчук, П. Ю. Саух та ін.), психології (І. Д. Бех, Г. С. Костюк, В. О. Моляко, В. В. Рибалка та ін.), професійної освіти (С. С. Вітвицька, О. А. Дубасенюк, С. В. Лісова та ін.); естетичного виховання (В. Г. Бутенко, О. Н. Дем'янчук, Н. Є. Миропольська, О. С. Падалка та ін.). Разом з тим аналіз наукової літератури показав, що формуванню естетичної культури студентів ВНЗ засобами художньої літератури в них не приділено достатньої уваги.

Нині, коли молоде покоління мало читає класичну літературу, формується й реалізує себе у світі, в якому домінує масова культура та різні види сучасного мистецтва, важливим для педагогіки вищої школи є пошук шляхів повернення інтересу майбутніх фахівців до елітарних творів художньої літератури та формування професійних і читацьких навичок роботи з нею. Вважаємо естетичну сторону діяльності випускника ВНЗ запорукою його гармонії зі світом, з об'єктами діяльності, з самим собою в процесі самовираження і подальшого самовдосконалення, а художню літературу – важливим чинником цього.

Мета статті – визначити послідовні етапи формування естетичної культури студентів ВНЗ, показати їх діяльнісно-практичне наповнення, спрямоване на кінцевий результат, окреслити методичні прийоми та засоби роботи на кожному з них.

Естетична освіта – це систематична робота закладу, спрямована на формування естетичних знань, умінь, навичок, досвіду художньо-естетичної діяльності, на розвиток естетичної свідомості особистості, емоційно-ціннісного ставлення до світу, свого місця в ньому, до людини, до творів мистецтва. Естетична культура є результатом певної системи виховання, безпосередньо спрямованої на «формування здатності сприймати і перетворювати дійсність за законами краси в усіх сферах діяльності людини» [8, с. 315].

Розроблені та апробовані нами в Хмельницькому національному університеті (ХНУ) етапи формування естетичної культури студентів є науково обґрунтованими і спрямованими на досягнення запланованого результату: виховання духовної, з усвідомленням власного «я», естетично розвиненої особистості, здатної до творчої реалізації у своїй професійній діяльності. Плануючи етапи формування естетичної культури студентів філологічних спеціальностей, враховуємо, що важливе місце під час реалізації кожного з них належить художній літературі, аналізу естетичних поглядів письменників, представників різних літературних епох та художніх напрямів, різних естетичних принципів і форм їх втілення у художньому творі.

На шляху формування естетичної культури студентів упроваджуємо такі етапи: діагностико-мотиваційний, когнітивно-лінгвокультурний, особистісно зорієнтований, діяльнісно-практичний.

Діагностико-мотиваційний етап включає комплекс завдань, які потрібно вирішувати на початку навчальної діяльності студентів в аудиторний і позааудиторний час. Він передбачає: розвиток естетичних смаків та естетичної культури через розуміння ціннісного складника літературної творчості; створення умов для залучення студентів до мистецько-естетичної

діяльності та художньої творчості; становлення прагнення до особистісного зростання на основі самоусвідомлення себе як представника інтелектуальної еліти. Ці умови створюються всім викладацьким складом ВНЗ, якому довіряє студент і авторитет якого є незаперечним, бо визнаний широким загалом студентства компетентним, творчим і таким, що володіє сучасними педагогічними технологіями. На цьому етапі першим кроком є вивчення і актуалізація естетичних знань студентів, створення ситуації вибору через запропоновані варіанти естетичної діяльності, усвідомлення відповідальності кожного за свій вибір і за результат своєї роботи, з одного боку, а з іншого – надання можливості випробувати себе в тій чи іншій естетичній сфері. Таким чином, через широке поле для самореалізації та усвідомлений вибір студентів створюються умови для їх художньо-естетичного самовдосконалення.

Для вирішення завдань цього етапу використовується сукупність методів і методик: анкети, опитування, тести, міні-твори, індивідуальні бесіди, методика незакінченої думки. За матеріалами цих видів робіт, які якнайкраще демонструють самоаналіз і самооцінку студентів, розробляємо методіку подальшої діяльності з формування готовності до наступних етапів, що складуть систему. Отримані результати ретельно вивчаємо та систематизуємо за розробленою схемою. Вони дають поштовх до подальшої конкретної роботи з розвитку естетичних знань як навчальної групи загалом, так і кожного окремого студента.

Після ознайомлення студентів зі списком та сферою діяльності розміщених на сайті університету гуртків, клубів, віталень, товариств, театрів, студій пропонуємо вказати свої інтереси і побажання як способи самореалізації в різних видах діяльності. Така багатопланова й кропітка робота дає плідні результати. Якщо порівняти дані анкетування першокурсників на початку навчального року й після залучення їх до сфери естетично-культурного життя ВНЗ, уже наприкінці першого семестру спостерігаємо різочу відмінність. Так, у вересневій анкеті № 1 «Готовність студента до формування естетичної культури» кількість негативних відповідей на запитання була в середньому 30–40 %, а на кінець першого семестру – лише 10–15 %, що звузило простір для індивідуальної роботи.

Набагато ґрунтовнішими стали відповіді на анкету № 2 «Мої читацькі інтереси». Вони засвідчили розширення кола студентів-читачів і переліку прочитаних ними кращих творів світового письменства нинішнього і минулих століть, прагнення першокурсників віддавати вільний час своєму духовному розвитку. Зросла кількість студентів, які визначилися з участю в гуртках, клубах, наукових товариствах, студіях, що функціонують в ХНУ. Атмосфера доброзичливості, психологічного комфорту, увага до кожного студента сприяли швидкому входженню і в навчальний ритм, і в сферу позааудиторної культурно-естетичної діяльності, що стали взаємодоповненими.

Когнітивно-лінгвокультурний етап, тобто розвиток знань і пізнавальних інтересів, включає в себе, крім інформаційної спеціальної підготовки студентів, естетичну, закладену в досконалії, логічно послідовній та особистісно спрямованій навчальній програмі. Він передбачає необхідність використання у навчанні різноманітних специфічних форм діяльності, аудиторних і позааудиторних, у т. ч. колективних, групових, індивідуальних. Вони потрібні у науково-пошуковій роботі в царині літературознавчої та її дотичних наук, адже залучення майбутніх фахівців до глибокої самостійної діяльності через вміння аналізувати і синтезувати інформацію та знаходити оригінальні шляхи вирішення поставленої проблеми є ключовим.

Інформація, як складник когнітивного компонента художньо-естетичної компетентності, осмислюється не тільки розумово, а й через органи відчуття, несе емоційний елемент через радість творення під час особистої і колективної діяльності, будує відповідні образи, зумовлює інтерес до поглиблення знань про світ і ціннісні стосунки з ним. Така діяльність розвиває мотивацію до зростання власної естетичної культури через залучення до її носіїв художньої літератури, музики, живопису, скульптури, архітектури тощо. Н. Є. Миропольська наголошує на необхідності повернути виховання й освіту в контекст культури, яка є середовищем, що вирощує і духовно збагачує особистість [5, с. 13]. Крім розуміння творів мистецтва слова з їх невичерпним джерелом ідеалу Краси, осмислення яких переростає в потребу спілкування з високим мистецтвом, розширення мистецьких горизонтів відбувається через спрямування студентів на відвідання картинної галереї, театру та реалізації власного творчого потенціалу.

Важливою функцією мистецтва є здатність бути генератором духовності, правди життя, що дозволяє прогнозувати як майбутнє суспільства, так і долю окремої людини на певному

етапі історичного розвитку. Як стверджує Ю. Пастухова, «естетичне, як одна із найвищих ознак людської духовності, пронизує всі сфери людського буття. Найтонші одухотворені людські переживання ґрунтуються на усвідомленні краси і відчутті унікальності кожної миті» [7, с. 130]. Потреба в естетичних цінностях зростає із накопиченням студентами наукового багажу та розширенням кола їх інтелектуальних потреб.

У зв'язку з цим під час лекційних і практичних занять з курсів української і зарубіжної літератури, при обговоренні результатів та обміні враженнями від відвідування виставок, спектаклів, музеїв, творчих зустрічей з митцями акцентуємо увагу на:

- розгляді теоретичного становлення естетичного як рівня пізнання та оцінки художньої творчості;
- оцінці естетичних категорій у субрівнях зовнішньої і внутрішньої форми твору мистецтва;
- інтенціональній (герменевтичній) функції, що дає можливість з естетичного погляду розглядати сьогодні зміст і значення художніх творів тієї чи іншої епохи.

Науково-методичне підґрунтя такої роботи на гуманітарно-педагогічному факультеті ХНУ викладене нами в посібнику до спецкурсу «Естетичні аспекти зарубіжної і української літератури», у матеріалах і методичних вказівках до практичних занять для студентів напряму підготовки «Філологія. Українська мова і література» з курсу «Історія зарубіжної літератури». В інструктивних матеріалах, які отримують студенти для підготовки до практичних занять, закладена ідея здобуття ними на основі опрацьованого програмового матеріалу естетичної культури.

При цьому оперуємо такими лінгвокультурними концептами:

- естетична свідомість, під якою розуміється спільна для певного часу об'єднувальна думка на призначення мистецтва;
- естетичний рівень художнього твору, що визначається сумою понять про відтворення прекрасного як художніми засобами, так і світоглядними позиціями автора;
- естетичні ідеали, тобто вершинні прагнення у царині прекрасного;
- естетичні концепції – узагальнені, сконцентровані індивідуальні погляди на окремі сторони відтворення митцями прекрасного у житті і свідомості людей;
- естетична оцінка – оцінка явищ мистецтва з позиції художньої досконалості;
- естетичні цінності – явища літератури та інших видів мистецтва, що несуть естетичні ідеали через епохи, збагачуючи наступні покоління;
- естетичні категорії – судження, визначення естетичної своєрідності відображення в мистецтві дійсності (типове, художній образ, художній метод, жанр, школа, стиль, напрям й ін.).

Узагальнення, що лежить в основі глибини розуміння естетичних аспектів художньої літератури, «висуває методологію порівняльного літературознавства як важливий засіб вивчення давно сформованих і нових категорій» [4, с. 188]. Пропонуючи компаративне вивчення творів української і зарубіжної літератури, дотичних за тематикою, світоглядними та естетичними позиціями авторів, формуємо культурний простір для виявлення національної художньої свідомості та естетичних традицій у вітчизняній літературі, надаємо можливість побачити різноманітні способи художньо-образного моделювання дійсності і рівноправний творчий діалог напрямів, шкіл, течій, стилів у літературі. Як зауважує Г. Яусс, «у діалозі культур понад часами стає можливим пізнання себе в досвіді іншого» [11, с.288]. Вважаємо, що за умови компаративного вивчення творів літератури естетичне відкриває нові аспекти, чим посилює грані людської життєтворчості, «зачіпаючи внутрішню суперечливість людської душі, напружуючи її в діалогічних зв'язках зі світом» [6, с. 11].

Під час аудиторної роботи над лінгвокультурною картиною світу важливо залучати потенціал різних інтерактивних технологій, використання яких зумовлено розробленою для кожної групи технологічною картою, запропонованою в методичних порадах. У такій картці знайдено місце для індивідуального вибору завдань за інтересами та нахилами.

Найбільш результативними для формування естетичної культури, на нашу думку, є проектні технології різних видів: пошуково-дослідницькі, творчі, літературно-критичні, ігрові, інформаційні.

За формою проведення частіше використовуємо монопроекти, міжпредметні (компаративістські), культурологічні. Залежно від кількості учасників – індивідуальні, парні, групові. За формою презентації проектів практикуємо:

- творчий звіт, публічний захист, мультимедійну презентацію, портфоліо, брошури, буклети, колажі, наукові статті, щоденники спостережень, аудіо- та відеозаписи, фотосесії подорожей і екскурсій;

- метод кейсів як педагогічний прийом, що формує особистість з погляду загальнолюдських якостей: культури спілкування, етичних і естетичних норм, вимогливості до себе та відповідальності за спільну справу;

- літературні майстерні, поетичні студії, «круглі столи», дискусійні клуби, що відкривають студентам шлях до сприйняття мистецтва, можливість знайти власне художнє «я».

Когнітивно-лінгвокультурний етап в процесі формування естетичної культури плідно реалізується під час позааудиторної діяльності, коли особистість розкривається як творча індивідуальність через естетичну компетентність, естетичний смак, естетичну досконалість в єдності та виробляє здатність розкривати, аналізувати й активно використовувати інтелектуальні можливості. Студент набуває досвіду організатора колективної справи, заходу, ініціатора креативних ідей, що, дає йому можливість підвищити рівень своєї культури в міжособистісних стосунках. Залучаючи до організації свят, вечорів, форумів, квестів, презентацій, виставок, ми надаємо студентам поштовх до засвоєння великої кількості необхідних для цього знань, навчаємо оцінювати роботу колективу і власну.

Суттєвим шляхом естетичного виховання майбутніх фахівців засобами художньої літератури вважаємо заходи, що проводимо як естетичну практику. Плануємо спільну роботу викладача, куратора, узгоджуючи її з планом роботи факультету. Заходи передбачаємо також у системі відповідно до сформованих духовних запитів студентів та рівня їх естетичної культури й спрямовуємо на її поглиблення та розширення. Проводячи виховні заходи, залучаємо якомога більше учасників задля самовираження кожного на ґрунті опрацювання того чи іншого запропонованого проекту.

Необхідність перспективного планування позааудиторної виховної роботи, систематичні, а не епізодичні виховні заходи стають традицією в ХНУ. При цьому суттєвим вважаємо не тільки різнобічне змістове наповнення заходу, а й ретельно оформлені приміщення, де відбувається дійство: актові зали, аудиторія, вестибюль, мистецька вітальня тощо. Стенди, фотовиставки, відеосупровід, музика, освітлення готуються професійно, бо чуттєвий контакт учасників заходу з об'єктами безпосереднього споглядання також формує естетичні смаки, підсилює емоційне сприйняття. Найрезультативнішими з позааудиторних заходів, що сприяють художньо-естетичному вихованню студентів, вважаємо перфоманс, наукову конференцію, творчий звіт гуртків, клубів і студентських театрів, засідання поетичної вітальні, літературні квести, приурочені до ювілейних дат, зустрічі з митцями, брейн-ринги, національно-мистецькі форуми.

У поєднанні з участю в позааудиторних заходах ґрунтовні фахові знання, отримані студентами під час аудиторної та самостійної роботи, набувають глибини й змістовного наповнення.

Особистісно-зорієнтований етап формування естетичної культури майбутніх фахівців відбувається з урахуванням основних положень особистісно зорієнтованого навчання і виховання у вищій школі, постійних шляхів вибору оптимальних форм і методів для формування окремої особистості. Кожен студент повинен усвідомити, що залучення до естетичної культури сприяє розумінню духовного світу власного та інших народів і, відповідно, збагачує його, дає ціннісні орієнтації і формує особистісні якості. У процесі формування естетичної культури він аналізує власний естетичний рівень і виробляє перспективи розвитку своїх творчих здібностей через естетичні потреби.

Для цього спільно зі студентами:

- 1) узагальнюємо й систематизуємо анкетні дані, матеріали з особистих бесід, комплектуємо групи за інтересами, залучаємо студентів до університетських клубів, гуртків тощо;

- 2) визначаємо види співпраці студентів з обласними, міськими науковими товариствами, театрами, бібліотеками, картинними галереями тощо;

- 3) опрацювавши матеріали таблиці індивідуальних спостережень та анкетувань, складаємо особистісно зорієнтовані плани роботи спільно з кожним зацікавленим студентом, визначивши конкретну спрямованість на результативність і досягнення мети;

- 4) визначаємо участь кожного студента в заходах університету, факультету, групи, залучаємо студентів до аудиторної діяльності, лекційних і практичних видів роботи;

- 5) за результатами естетичної діяльності кращих студентів організуємо особисті творчі звіти.

Прикладом особистісно зорієнтованої роботи з формування естетичної культури майбутніх філологів є доведені до кожного студента через інтернет матеріали і методичні вказівки до практичних занять з курсу «Історія зарубіжної літератури». Вони спрямовані на глибоке опрацювання курсу задля підготовки фахівця-філолога – носія інтелектуальних, естетичних і лінгвокультурних цінностей. Ефективність діяльності випускника ВНЗ залежить від рівня його фахової компетентності та оволодіння новими організаційними формами навчальної діяльності, що можуть постійно вдосконалюватися у подальшій самоосвітній і практичній роботі. Література займає особливе місце на цьому шляху, тому метою роботи студентів є її цілісне вивчення як скарбниці загальнолюдських духовних цінностей, вдосконалення вмінь та навичок здійснювати літературознавчий аналіз, залучення кожного студента до різних видів самостійної, наукової та дослідницької роботи, виховання духовно-ціннісних орієнтирів особистості та її естетичної культури.

Структура методичних вказівок враховує необхідні складники для засвоєння знань з дисципліни як під час домашньої роботи, так і індивідуальної на практичних заняттях і включає в себе:

- рекомендовані літературні тексти для обов'язкового прочитання й аналізу;
- списки основної та додаткової літератури;
- ключові літературознавчі терміни до кожної із запропонованих тем;
- перелік і зміст практичних занять;
- проблематику кожного практичного заняття, що передбачає творчий підхід, сприяє розвитку загальної ерудиції філолога;
- домашні завдання із рекомендаціями до їх виконання;
- додатки: схеми аналізу епічного, ліричного, драматичного творів, що передбачають виявлення естетичної цінності твору, а також схема аналізу художнього образу-персонажа;
- рекомендовану тематику презентацій, рефератів, наукових робіт, творчих розробок, тематичних екскурсій, мистецьких зустрічей, форумів тощо;
- інструкції до роботи за різними інтерактивними технологіями.

Здійснюючи комплексний підхід у вивченні студентами курсу «Історія зарубіжної літератури», через методичні поради та особистісно зорієнтовану спрямованість діяльності оптимізуємо навчальний процес. Так, вивчаючи тему «Роль мистецтва у формуванні людини постмодерністської епохи (за романом М. Кундери «Невимова легкість буття»), студенти виконують домашнє завдання: готують усні оповіді про персонажів від першої особи, інсценування епізодів твору, огляди світових лінгвокультурних концептів, мистецьких шедеврів, якими оперує автор у романі як засобами інтертекстуальності. Студенти готують публіцистичні виступи на тему «Кітч як інтелектуальна хвороба сучасності», розкривають філософську та міфологічну насиченість твору через випереджувальні завдання, долучаються до «секретів» майстерності живописця та фотографа (картини Сабіни, фотографії Терези).

Таким чином, через особистісно зорієнтоване спрямування аудиторної, гурткової, клубної, самостійної домашньої роботи студентів-філологів досягаємо поставленої навчальної мети, бо «спрацьовує» не нав'язане ззовні «мусиш зробити», а виникає внутрішнє бажання «мені це цікаво і потрібно», «я це зможу». Цей шлях найбільш дієвий у пізнанні мистецтва особистістю, котра прагне до естетичної довершеності, але має бути повсякчас керованим з боку як викладацького складу, кураторів, так і керівників гуртків, клубів тощо.

Діяльнісно-практичний етап. Формуючи естетичну культуру через навчальну діяльність, поєднуємо її з практичним втіленням і самореалізацією кожного студента. Так відбувається найбільше накопичення досвіду, знань і умінь, стимулюється активність особистості, її прагнення до самовдосконалення. На цьому етапі послідовно реалізуються підходи: естетичні потреби, мотиви, мета, завдання, дії і продукт діяльності. Приступаючи до будь-якого навчального проекту, педагог повинен спрямувати студентів на досягнення мети в процесі активного засвоєння естетичних знань. Цей шлях умотивованого і цілеспрямованого рішення поєднує особистісне та професійне становлення майбутнього фахівця. Діяльність у сфері формування естетичної культури стимулює розвиток творчих здібностей людини, є поштовхом до потреби у постійному спілкуванні з мистецтвом і залучення до художньо-творчої діяльності як одного із шляхів естетичного розвитку, дає особистості досвід спілкування з іншими людьми в

умовах естетичного оточення. У різних сферах своєї діяльності випускник повинен мати сформовані навички естетичної оцінки творів мистецтва, зокрема літератури, бути цікавим співрозмовником, опонентом у диспутах і дискусіях тощо.

Цей етап формування естетичної культури найбільш повно розкривається в організації практичної діяльності, що відбувається у тісній співпраці викладача і студента. Цьому передують відповідне методичне забезпечення, до якого входить програма діяльності, проблемні завдання, психологічні настанови на їх виконання, індивідуальні й групові консультації та оцінка вкладу кожного студента. Формувати естетичну культуру студентів необхідно у тісному зв'язку з професійною компетентністю, яка втілюється через діяльність. Так відбувається обмін досвідом, взаємодія, самостійне здобуття необхідних знань і умінь, продиктований необхідністю реалізувати себе в окремому виді діяльності, розвиваються багатогранні інтереси особистості, створюються умови для задоволення її естетичних потреб, а в результаті реалізується її потяг до естетичного самовдосконалення [1, с. 73].

Студенти вдосконалюють здобуті знання в процесі активного засвоєння нових знань шляхом умотивованого і цілеспрямованого вирішення поставлених перед ними педагогічних завдань і, отже, реалізують єдність особистісного та професійного становлення. Надихає їх на розширення сфери діяльності результативність вдалих здобутків, виокремлених, відзначених і оприлюднених: це, зокрема, наукові дослідження, наукові статті, поетичні і прозові твори, сценарії, запропоновані для постановки студентським літературним театром чи академічною групою. У результаті такої діяльності формується неповторність особистості, її прагнення входити у світ прекрасного, створений майстрами, запозичуючи їх кращий досвід йти оригінальним шляхом.

Цей етап базується на принципах людиноцентризму, відповідно до якого особистість, яка пізнає основи науки і мистецтва, вивчає світ і себе, забезпечує власний професійний саморозвиток [2, с. 329]. Наведемо приклади такої естетичної діяльності студентів на шляху особистісного і професійного становлення в ХНУ. Спільна робота над сценаріями епізодів літературних творів, що вивчаються, та їх постановкою залучає студентів як акторів, працівників сцени, музикантів, костюмерів до роботи в студентському літературному театрі «Глорія». Постійно діюча поетична вітальня «*Per aspera – ad astra*» збирає не тільки учасників літературного клубу «Роса», а й усіх зацікавлених, знаних авторів і поетів-початківців. Зі своїм творчим доробком: віршами, співаною поезією, прозовими творами, публіцистичними статтями студенти виходять також на літературні інтернет-сайти.

Навички творчої роботи необхідні у навчальній, науковій, професійній діяльності, у становленні особистості, здатної брати на себе відповідальність, знаходити конструктивні рішення, вихід із кризової ситуації згідно з етичними та естетичними нормами. Тому в організації виховної роботи у ВНЗ викладач має керуватися ідеями прищеплення естетичної культури, широко представленими у класичній педагогічній літературі та працях сучасних дослідників. Я. А. Коменський свого часу прийшов до висновку, що кожен має право на таке навчання і виховання, щоб у руках його була справа конкретна, а в голові – продуктивна думка, а почуттєва сфера мала можливість переживати приємні емоції [3, с. 203]. Ця думка не втратила своєї актуальності донині. Такий підхід викладача до емоційної складової навчання забезпечить найбільшу продуктивність самостійної роботи сучасного студента.

Кредитно-модульна система навчання у ВНЗ розрахована так, що більша кількість часу відводиться на позааудиторну навчальну діяльність. Співвідношення часу для аудиторної й самостійної роботи в усьому світі становить 1:3,5, що свідчить про величезний дидактичний потенціал цього виду навчальної діяльності студентів [9, с. 35]. Тому з першого курсу викладачам варто особливу увагу приділити питанням організації позааудиторної роботи студентів. Для її успішної реалізації необхідні планування і контроль з боку викладачів, що забезпечило б у поєднанні з аудиторною роботою глибоке опрацювання навчального матеріалу з акцентом на його естетизацію. Результати діяльності окремих студентів залучаються викладачем у співавторство до лекційних видів роботи, даючи їм ще одну форму творчої самореалізації.

На результативність оцінки і подальшу значущість студентської діяльності будуть мати вплив підготовлені портфоліо, брошури, буклети, довідники, колажі, дослідження, статті, щоденники, аудіо- і відеозаписи, фотосесії, творчі звіти про подорожі та екскурсії пам'ятними місцями, пов'язані з життям і творчістю автора твору, що вивчається. Періодичне університетське видання – збірник наукових праць студентів «Літературознавчий вісник» –

включає велику кількість статей, що мають неабияку естетичну і наукову цінність уже тепер. Підготовці таких публікацій передує велика робота і як індивідуальна консультативна з боку викладача, так і студента, котрий опрацьовує велику кількість додаткової літератури, а головне – шукає оригінальний погляд на той чи інший літературний твір чи наукову проблему, дає їм естетичну оцінку з точки зору сучасності.

Розглянуті як стратегічні етапи формування естетичної культури – діагностико-мотиваційний, когнітивно-лінгвокультурний, особистісно зорієнтований, діяльнісно-практичний – ґрунтуються на глибокому опануванні професійними знаннями, широкому спектрі позааудиторної роботи. Вони включають у себе весь кращий арсенал сучасних тактичних форм її реалізації. Їх об'єднує спільна мета: випускник ХНУ має бути естетично довершеною особистістю, що буде життя за ідеалами прекрасного.

Перспективу подальших досліджень ми вбачаємо в пошуку та розробці оптимальних методів і прийомів естетичного виховання студентів засобами художньої літератури, наповнення ними розроблених етапів на цьому шляху.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гарбузенко Л. Естетична культура особистості вчителя в просторі культур / Л. В. Гарбузенко // Наукові записки КДПУ. Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград: КДПУ ім. В. Винниченка, 2004. – Вип. 58. – С. 70–76.
2. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії: монографія / І. А. Зязюн. – К. ; Черкаси: Вид. відділ ЧНУ ім. Б.Хмельницького, 2008. – 608 с.
3. Коменский Я. А. Великая дидактика: избр. пед. сочинения в 2 т. / Я. А. Коменский. – М.: Педагогика, 1982. – Т. 1. – 518 с.
4. Лексикон загального та порівняльного літературознавства / за ред. А. Волкова та ін. – Чернівці: Золоті Литаври, 2001. – 636 с.
5. Миропольська Н. С. Формування художньої культури учнів загальноосвітньої школи засобами мистецтва слова: дис. ... д. пед. наук: 13.00.01 / Н. С. Миропольська. – К., 2003. – 394 с.
6. Наконечна О. П. Естетичне як тип духовності / О. П. Наконечна. – Рівне: Вид. УДУВГП, 2002. – 201 с.
7. Пастухова Ю. А. Естетичне виховання студентської молоді засобами мистецтва / Ю. А. Пастухова // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. – Луганськ, 2006. – Вип. 4 (17). – С. 129–135.
8. Фіцула М. Н. Педагогіка: навч. посібник / М. Н. Фіцула. – К.: Академвидав, 2007. – 660 с.
9. Шимко І. Проблеми організації самостійної роботи у вищій школі / І. Шимко // Рідна школа. – 2005. – № 8. – С. 34–35.
10. Яусс Г. Р. Естетичний досвід і літературна герменевтика: (фрагменти); пер. Ю. Прохаська / Г. Р. Яусс // Слово. Знак. Дискурс: антологія світової критичної думки ХХ ст. / за ред. М. Зубрицької. – Львів: Літопис, 1996. – С. 278–308.

REFERENCES

1. Harbuzenko L. Estetychna kul'tura osobystosti vchytelya v prostori kul'tur [Aesthetic culture of teacher's personality in culture scope], Naukovi zapysky KDPU. Pedagogichni nauky, 2004, Edition 58, pp. 70–76.
2. Zyazyun I. A. Filosofiya pedahohichnoyi diyi [Philosophy of pedagogical action], Kiev, Cherkassy, publishing office ChNU by B. Khmelnytsky, 2008. 608 p.
3. Komenskij Ja. A. Velikaja didaktika [Great didactics], Moskva, Pedagogic, 1982, Vol. 1, 518 p.
4. Leksykon zahal'noho ta porivnyal'noho literaturoznavstva [Lexicon of general and comparative literary criticism], Chernivtsy, Zoloty Lytavri, 2001. 636 p.
5. Myropol's'ka N. Ye. Formuvannya khudozhn'oyi kul'tury uchniv zahal'noosvitn'oyi shkoly zasobamy mystetstva slova. Diss. dokt. ped. nauk [Forming of art culture of students of general school by facilities of word's art], Kiev, 2003. 394 p.
6. Nakonechna O. P. Estetychne yak typ dukhovnosti [Aesthetic as a type of spirituality], Ryvne, Publishing house UNUWEN, 2002. 2001 p.
7. Pastukhova Yu. A. Estetychne vykhovannya student-s'koyi molodi zasobamy mystetstva [Aesthetic education of young students by facilities of art], Dukhovnist' osobystosti. Metodolohiya, teoriya i praktyka, Lugansk, 2006, Edition 4 (17), pp. 129-135.
8. Fitsula M. N. Pedahohika [Pedagogic], Kyiv, Akademvidav, 2007. 660 p.
9. Shymko I. Problemy orhanizatsiyi samostiynoyi roboty u vyshchiiy shkoli [Problems in organization of self-development in high school], Ridna shkola, 2005, № 8, pp. 34-35.
10. Yauss H. R. Estetychnyy dosvid i literaturna hermenevtyka [Aesthetical experience and literary hermeneutics], Word. Sight. Discourse. Anthology world critical thought XX century, Lviv, Lytopys, 1996, pp. 278-308.